

Προώθηση Λόγου και Ομιλίας στο Φάσμα του Αυτισμού: Συνεργασία για Επιτυχία

Promoting Speech and Language in Individuals Across the Autism Spectrum:
Collaboration for Success.

Παρασκευή απόγευμα, 1^η Νοεμβρίου 2013

Εφαρμοσμένη Ανάλυση Συμπεριφοράς και Λογοθεραπεία - Συνδυασμός και ολοκλήρωση

(Για γονείς, λογοπαθολόγους και άλλους επαγγελματίες)

Οι λογοπαθολόγοι όπως και οι επαγγελματίες με ειδίκευση στη μέθοδο της Εφαρμοσμένης Ανάλυσης Συμπεριφοράς (ABA) συχνά συμμετέχουν σε ομάδες υποστήριξης για παιδιά με αυτισμό. Η συνεργασία μεταξύ των επαγγελματιών αυτών μπορεί να ενισχύσει το έργο της ομάδας. Ωστόσο, η αλληλοεπικάλυψη που παρατηρείται σε ορισμένους τομείς εμπειρογνωμοσύνης, η χρήση διαφορετικής ορολογίας για παρόμοια στοιχεία διαπαιδαγώγησης και οι διαφοροποιημένες προσεγγίσεις στην αντιμετώπιση των ίδιων προβλημάτων ενδέχεται να περιπλέκουν τη συνεργατική διαδικασία, εκτός εάν οι επαγγελματίες είναι σε θέση να κατανοήσουν το πλαίσιο εργασίας ο ένας του άλλου. Η παρουσίαση αυτή θα παρέχει μια επισκόπηση των περίπλοκων μαθησιακών προφίλ στο φάσμα του αυτισμού. Ιδιαίτερη αναφορά θα γίνει στους τομείς της πρώιμης μάθησης και της συνδυασμένης προσοχής καθώς και στην ανάπτυξη του λόγου. Θα παρουσιαστούν μελέτες περιπτώσεων που εμπίπτουν στους πιο πάνω τομείς με στόχο την ανάδειξη στρατηγικών αποτελεσματικής συνεργασίας.

Μετά την παρουσίαση, οι συμμετέχοντες θα είναι σε θέση:

1. Να περιγράψουν τα μαθησιακά χαρακτηριστικά των παιδιών με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού
2. Να εντοπίσουν τομείς όπου παρατηρείται αλληλοεπικάλυψη εμπειρογνωμοσύνης και των ρόλων του λογοπαθολόγου και του ειδικού στην ανάλυση συμπεριφοράς
3. Να προσδιορίσουν πιθανές στρατηγικές ενίσχυσης της συνεργασίας μεταξύ του λογοπαθολόγου και του ειδικού στην ανάλυση συμπεριφοράς.

Σάββατο, 2 Νοεμβρίου 2013

9:00-11:00: Προώθηση του Προφορικού Λόγου σε Μη Ομιλούντα Παιδιά

Το εργαστήριο αυτό θα παρέχει μια επισκόπηση των βασικών στοιχείων ενός αποτελεσματικού προγράμματος για την προώθηση του προφορικού λόγου σε παιδιά με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού. Στην αρχή θα γίνει αναφορά στην ανάπτυξη της συνδυασμένης προσοχής και στην πρώιμη κοινωνική και γλωσσική ανάπτυξη. Θα ακολουθήσει μια επισκόπηση της απόκτησης του λόγου και των εμποδίων που συχνά αντιμετωπίζουν κατά τη διαδικασία της μάθησης τα άτομα με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού. Θα παρουσιαστούν στρατηγικές προαγωγής του λόγου και ενίσχυσης της καταληπτότητας. Παρά την πρώιμη εντατική παρέμβαση, κάποια άτομα με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού δεν αναπτύσσουν ποτέ λειτουργικό λόγο. Το εργαστήριο αυτό θα ολοκληρωθεί με μια επισκόπηση της Εναλλακτικής και Ενισχυτικής Επικοινωνίας (AAC). Θα τονιστούν ζητήματα που αφορούν συγκεκριμένα τα άτομα με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού.

Εκπαιδευτικοί στόχοι:

Μετά το εργαστήριο, οι συμμετέχοντες θα είναι σε θέση:

1. Να περιγράψουν τη συνδυασμένη προσοχή και το ρόλο της στην ανάπτυξη της γλωσσικής και κοινωνικής ικανότητας
2. Να περιγράψουν στρατηγικές για ενίσχυση της καταληπτότητας του λόγου σε άτομα με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού
3. Να παραθέσουν διάφορα εμπόδια που συχνά αντιμετωπίζουν τα άτομα με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού κατά την ανάπτυξη του λόγου
4. Να περιγράψουν στρατηγικές προώθησης του λόγου και ενίσχυσης της καταληπτότητας σε άτομα με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού
5. Να προσδιορίσουν αριθμό διαφορετικών συστημάτων Εναλλακτικής και Ενισχυτικής Επικοινωνίας για άτομα με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού και να συζητήσουν τα υπέρ και τα κατά του κάθε συστήματος

11:30- 1:30: Συνδυασμένη Προσοχή: Αξιολόγηση και Αντιμετώπιση

Τα παιδιά με αυτισμό παρουσιάζουν στα πρώιμα στάδια της ανάπτυξής τους ανεπάρκειες στη συνδυασμένη προσοχή, οι οποίες συχνά τα συνοδεύουν καθ' όλη τη διάρκεια της ανάπτυξης. Ανεπάρκειες που αφορούν το επιλεκτικό κοίταγμα (referential looking), την ικανότητα να επιλέγουν/δηλώνουν με το δείξιμο (declarative pointing) καθώς και η αδυναμία ανταπόκρισης στο όνομά τους και άλλες κοινωνικές υποδείξεις αποτελούν κοινά χαρακτηριστικά κατά την πρώιμη ανάπτυξη. Έχει τεκμηριωθεί επιστημονικά ότι η συνδυασμένη προσοχή διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην ανάπτυξη της ομιλίας και των κοινωνικών δεξιοτήτων. Το εργαστήριο αυτό θα παρέχει μια

επισκόπηση της συνδυασμένης προσοχής καθώς και των συγκεκριμένων προβλημάτων που συνδέονται με τον αυτισμό. Θα παρουσιαστούν οι επιπτώσεις της στην αξιολόγηση και την παρέμβαση που προσφέρεται σε άτομα με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού, ιδιαίτερα σε σχέση με την ανάπτυξη της ομιλίας και της κοινωνικής ικανότητας.

Εκπαιδευτικοί στόχοι:

Οι συμμετέχοντες:

- Θα εξοικειωθούν με τις έννοιες συνδυασμένη προσοχή και τυπική ανάπτυξη
- Θα κατανοήσουν τις ανεπάρκειες σε σχέση με τη συνδυασμένη προσοχή που εμφανίζουν τα άτομα με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού και πώς αυτές επηρεάζουν την ομιλία και την κοινωνική ανάπτυξη
- Θα είναι σε θέση να συζητήσουν τις επιπτώσεις των ερευνών για τη συνδυασμένη προσοχή στην αξιολόγηση των παιδιών με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού
- Θα είναι σε θέση να προσδιορίσουν στρατηγικές για αντιμετώπιση των ανεπαρειών

2:30-4:00 Προώθηση του Αυθόρμητου Προφορικού Λόγου

Ένα από τα πλέον χαρακτηριστικά στοιχεία του αυτισμού είναι η απουσία σκόπιμης επικοινωνίας. Σε πολλές περιπτώσεις, μπορούμε να διδάξουμε στα άτομα αυτά να εντοπίζουν και να κατονομάζουν αντικείμενα, ενέργειες και γεγονότα. Ωστόσο, το πρόβλημα έγκειται στη χρήση εκ μέρους τους των γνώσεων αυτών για να επικοινωνήσουν τις επιθυμίες και ανάγκες τους. Ως επαγγελματίες, διαδραματίζουμε ένα ζωτικής σημασίας ρόλο στη βοήθεια που προσφέρουμε ώστε να αναπτύξουν συμβατικές και αποτελεσματικές δεξιότητες επικοινωνίας. Η δική μας ευθύνη αρχίζει με την ακριβή κατανόηση των πραγματικών δεξιοτήτων επικοινωνίας των περιστατικών μας. Επίσης, είναι εξαιρετικά σημαντικό να επιλέξουμε κατάλληλους στόχους σε σχέση με την ομιλία, το λόγο και γενικά την επικοινωνία. Πέραν τούτου, μπορούμε παράλληλα να διευκολύνουμε την επικοινωνία προσφέροντας ένα κατάλληλο περιβάλλον. Το εργαστήρι αυτό θα παρέχει μια επισκόπηση των θεμάτων που περιγράφονται πιο πάνω σε συνδυασμό με κάποιες στρατηγικές που συμβάλλουν στην προαγωγή της αυθόρμητης χρήσης του προφορικού λόγου σε άτομα με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού.

Εκπαιδευτικοί στόχοι:

Μετά την παρουσίαση, οι συμμετέχοντες θα είναι σε θέση:

- Να κατανοήσουν τα μαθησιακά χαρακτηριστικά στον αυτισμό που συμβάλλουν σε ανεπάρκειες στην αυθόρμητη χρήση του προφορικού λόγου

- Να αναθεωρήσουν διαφορετικές στρατηγικές που βασίζονται σε σχετικές έρευνες και οι οποίες προάγουν την ανάληψη πρωτοβουλιών σε παιδιά με αυτισμό
- Να αναθεωρήσουν διαφορετικές στρατηγικές που βασίζονται σε σχετικές έρευνες και οι οποίες ενισχύουν τον κοινωνικό λόγο σε παιδιά με αυτισμό.

4:30-6:00 Προχωρώντας πέρα από τα Βασικά: Στρατηγικές Αντιμετώπισης Γλωσσικών Δεξιοτήτων Ανώτερου Επιπέδου

Περίληψη:

Παρά τα επιτεύγματα στην ανάπτυξη του λόγου και της ομιλίας, πολλά άτομα με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες στην κατανόηση και χρήση του αφηρημένου και μη-κυριολεκτικού λόγου. Σχετικές έρευνες στους τομείς της εκτελεστικής λειτουργίας, της θεωρίας του νου και της θεωρίας της κεντρικής συνοχής μάς παρέχουν ένα πλαίσιο για να κατανοήσουμε καλύτερα μερικές από αυτές τις προκλήσεις. Το εργαστήριο θα παρέχει μια επισκόπηση των μοναδικών ανεπαρκειών που αφορούν στη χρήση του λόγου υψηλότερου επιπέδου. Θα παρουσιαστούν συγκεκριμένες στρατηγικές που έχουν ως στόχο να βοηθήσουν τα άτομα με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού να κάνουν ένα βήμα πέρα από την κατανόηση και χρήση του βασικού λόγου.

Εκπαιδευτικοί στόχοι:

Μετά το εργαστήριο, οι συμμετέχοντες θα είναι σε θέση:

1. Να προσδιορίσουν συγκεκριμένες ανεπάρκειες στην κατανόηση και χρήση αφηρημένου λόγου σε άτομα με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού
2. Να συζητήσουν τα πορίσματα των ερευνών στους τομείς της εκτελεστικής λειτουργίας, της θεωρίας του νου και της θεωρίας της κεντρικής συνοχής σε σχέση με την ανάπτυξη του αφηρημένου λόγου
3. Να περιγράψουν τρία τουλάχιστον διαφορετικά προγράμματα που είναι ειδικά σχεδιασμένα ώστε να προάγουν τον αφηρημένο λόγο σε άτομα με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού

Κυριακή, 3 Νοεμβρίου 2013

9:00 11:00 Τα Δέκα πιο Κοινά Λάθη που Κάνουμε όταν Εργαζόμαστε με Παιδιά με Διαταραχές στο Φάσμα του Αυτισμού

Πέραν του 30% των παιδιών με αυτισμό εξακολουθούν να εμφανίζουν περιορισμένο λειτουργικό λόγο, δυσκολίες με το δεκτικό και εκφραστικό λεξιλόγιο καθώς κι ένα περιορισμένο φάσμα κοινωνικής επικοινωνίας. Για να μεγιστοποιήσουμε το χρόνο διαπαιδαγώγησης και να αποφύγουμε τα συνήθη λάθη, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε τις πληροφορίες που λαμβάνουμε από διάφορες επιστήμες, περιλαμβανομένης της εφαρμοσμένης ανάλυσης συμπεριφοράς, της ψυχολογίας και της γνωστικής ψυχολογίας. Στο εργαστήριο αυτό θα συζητήσουμε τα δέκα πιο κοινά λάθη που κάνουμε συχνά όταν εργαζόμαστε με παιδιά με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού, θα διαπιστώσουμε τις αιτίες των προβλημάτων αυτών και θα προτείνουμε πιθανές λύσεις.

Εκπαιδευτικοί στόχοι:

Μετά την παρουσίαση, οι συμμετέχοντες θα είναι σε θέση:

1. Να περιγράψουν τις βασικές ανεπάρκειες λόγου και ομιλίας σε άτομα με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού
2. Να συζητήσουν τρία τουλάχιστον βασικά πρόσφατα πορίσματα από τη βιβλιογραφία που αφορά τις έρευνες για τον αυτισμό και να τα συσχετίσουν με τις βέλτιστες πρακτικές σήμερα
3. Να εντοπίσουν τρία τουλάχιστον κοινά λάθη που κάνουν οι θεραπευτές όταν εργάζονται με παιδιά με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού και να περιγράψουν τους λόγους για τους οποίους γίνονται τα λάθη αυτά
4. Να συζητήσουν τρεις τουλάχιστον πιθανές στρατηγικές/λύσεις για αποφυγή των κοινών αυτών λαθών.

11:30 – 1:30 Διαχείριση Περίπλοκων και Δύσκολων Συμπεριφορών: Ο Ρόλος του Λογοθεραπευτή

Περίληψη

Πολλά παιδιά με αυτισμό επιδεικνύουν ένα φάσμα περίπλοκων και δύσκολων συμπεριφορών που συχνά περιορίζουν την πρόσβασή τους σε λιγότερο περιοριστικά περιβάλλοντα ενώ παράλληλα προβάλλουν εμπόδια στη μάθηση. Οι συμπεριφορές αυτές περιλαμβάνουν την πρόκληση παρεμβάσεων όπως δημιουργία θορύβων ή επανάληψη σκηνών διαλόγου από ένα βίντεο μέχρι και επικίνδυνες συμπεριφορές όπως επιθετικότητα και αυτοτραυματισμός. Σχεδόν πάντοτε, οι συμπεριφορές αυτές

εξυπηρετούν κάποιου είδους επικοινωνιακή λειτουργία και εμφανίζονται με μεγαλύτερη συχνότητα και ένταση σε άτομα με περιορισμένες δεξιότητες επικοινωνίας. Το εργαστήρι αυτό θα παρέχει μια επισκόπηση του ρόλου που μπορεί να διαδραματίσει ο λογοθεραπευτής στα πλαίσια της Λειτουργικής Ανάλυσης Συμπεριφοράς (Functional Behavior Assessment) καθώς και της ανάπτυξης Σχεδίου Παρέμβασης σε Θέματα Συμπεριφοράς (Behavior Intervention Plan). Θα γίνει μια επισκόπηση των στοιχείων της Λειτουργικής Ανάλυσης Συμπεριφοράς και του Σχεδίου Παρέμβασης σε Θέματα Συμπεριφοράς. Επίσης, θα παρουσιαστεί η Εκπαίδευση στη Λειτουργική Επικοινωνία (Functional Communication Training). Θα συζητηθούν ακόμη στρατηγικές για προληπτική αντιμετώπιση προβλημάτων συμπεριφοράς εντός των συνεδρίων λογοθεραπείας.

Εκπαιδευτικοί στόχοι:

Μετά την παρουσίαση, οι συμμετέχοντες θα είναι σε θέση:

1. Να περιγράψουν τα στοιχεία μιας Λειτουργικής Ανάλυσης Συμπεριφοράς και ενός Σχεδίου Παρέμβασης σε Θέματα Συμπεριφοράς
2. Να συζητήσουν τις πιο κοινές λειτουργίες των συμπεριφορών
3. Να περιγράψουν την Εκπαίδευση στη Λειτουργική Επικοινωνία
4. Να προσδιορίσουν στρατηγικές προληπτικής διαχείρισης της συμπεριφοράς κατά την παροχή λογοθεραπείας σε παιδιά με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού.